

Hongarije: grauw, of toch niet?

Frans van der Feen

FOTO: LOES VAN DER FEEN

Met telescoop en al op zoek naar Grote Trappen in de Kleine Hortobágy

Hoewel we diverse vogels zagen die "grauw" heten, hebben we beslist geen grauwe indruk gekregen van de vogelreis die Martijn Voorvelt voor de Vogelwerkgroep Amsterdam organiseerde van 11 tot 19 mei 2008. Hongarije is een verre van grauw land, want de natuur is er indrukwekkend mooi. En de vogels? Grauwe Kiekendief, Grauwe Klauwier, Grauwe Gors, ze zijn allemaal even interessant.

En wat een ruimte daar, op de puszta, en still! De Koekoek is de enige die geluidsoverlast veroorzaakt, met zijn voortdurend aanhoudende roep. Hieronder volgen enkele hoogtepunten.

11 mei – Draaihals

Tijdens de rit van het vliegveld naar Farm Lator worden we verwelkomd door een enige tijd meevliegende Keizerarend. Bij het uitstappen op Farm Lator horen we direct al de Europese Kanarie en zien we de Zwarte Roodstaart. In de bosjes zingen Nachtegalen en als we thee en koffie drinken zien we een Draaihals.

Later krijgen we de Middelste Bonte Specht dichtbij op een boomstam te zien en opnieuw de Draaihals, die je hier dezer dagen, volgens beheerder Rob de Jong, tot vervelens toe kunt horen. Hij schijnt zijn vrouwtje kwijt te zijn of iets dergelijks.

12 mei – Een Oeraluil in de regen

Tegen negenen gaan we op pad voor een wandeling, langs een veldje Pekanjers en bij het gehucht Lator omhoog naar een plateau. We observeren Grauwe Gors, Grauwe Klauwier, Roodborsttapuit en in de verte de Zomertortel. Er zijn grote velden paarse Verbascum, soms een roze ertussen. Regelmatig horen we Nachtegalen, Koekoeken en Wielewalen.

Om twee uur gaan we opnieuw op pad. Onderweg worden we attent gemaakt op het geluid van de Withalsvliegenvanger en als we een zijpaadje inslaan zien we hem op een dode boomstronk zitten. Ook horen we een snel stuiterende knikker op een glasplaat: de Fluit.

Op het pad loopt een oliekever en zoals over veel insecten kan Jan Timmer precies vertellen op welke ingewikkelde manier zo'n beest zich voortplant. De oliekever draagt wel 150.000 eieren bij zich, die zij dropt in een sappig bloemenweitje. De larven kruipen omhoog in de bloemen en hechten zich aan een insect dat zo'n bloem bezoekt. Voor de meeste oliekevertjes betekent dat een roemloos einde, behalve voor de larf die het geluk heeft meegenomen te worden door een zandbij; die doet zich in het nest van de bij tegoed aan de stuifmeelballen, zodat er voor de bijenlarven niets meer over blijft. Na een volgend stadium ontpopt zich een nieuwe oliekever en herhaalt de cyclus zich. Rob haalt ons om kwart voor vijf op een kruispunt verderop. Als we ergens in het bos uitstappen – we trotseren de regen – krijgen we een enorm nest te zien met een jonge Oeraluil.

13 mei – Boomklevernest, roofvogels en overvliegende Kraanvogels

Bij het ontbijt horen we dat Annemiek en Gerard een nest van een Grijskopspecht hebben ontdekt. Met z'n allen gaan we er op af; verdekt opgesteld beloeien we het nest. De spechten laten zich echter niet zien. Als we nog wat verder lopen ontdekt Frans een boomklevernest, waar de jongen net één voor één uitkruipen en omhoog beginnen te klevan. Om kwart voor elf stappen we in het luxe busje om naar het zuidelijk Bükkgebergte te rijden. Direct uit de auto zien we al Raven boven ons.

FOTO: ANNEMIEK CORNELISSEN

Boomkikker

In dit gebied bloeit het Karpatenzenegroen volop, ook weer de alleen hier voorkomende Paarse Toorts en veel Bosaardbei. We zien Aardbeivlinder, Oranjetipje, Koningspage Boomblauwtje en een parelmoervlinder en aan vogels de Grauwe Gors en veel Grauwe Klauwieren. Het is een prachtig gebied, met hier en daar een Moseik en op struikjes regelmatig een Roodborsttapuit. Ineens horen we het vrolijke geluid van Bijeneters en al snel zien we hun bonte kleuren. Rob leidt ons langs het primitieve zomeronderkomen van een schaapsherder en vervolgens langs een poeltje met bloedzuigers, Kleine Watersalamanders, schaatsenrijders en Europese Boomkikkers.

Onderweg naar Borsodi-Mezőszék, ofwel de "Kleine Hortobágy", zitten twee grote roofvogels in het veld. Eén ervan is wel erg groot en na een paar honderd meter besluiten we om nog even terug te rijden. We zien een gigantische vogel, naast een veel kleinere Bruine Kiekendief. De grote blijkt een juveniele Keizerarend, die met machtige vleugelslagen wegwekt; een indrukwekkend beest. Er zijn ook nog twee Schreeuwarenden en een paar kiekendieven aanwezig.

Voor de bui uit rijden we naar een gebied dat met een paar grote roemmelige boerderijen begint. Het zit er vol Groenlingen, Turkse Tortels en Ringmussen, maar er worden ook een Hop en een Kuifleeuwrik gezien. Een stukje verder komen een paar Scharrelaars uit een nestkast en deze schitterende bruinblauwe vogels geven een spectaculaire vliegshow. Even later dient zich al een volgend spektakel aan: een vlucht Kraanvogels vliegt over, en nog een stel, en weer een paar. Op een hoogspanningsmast wordt een paartje Sakervalk ontdekt. Alle telescopen richten zich erop en af en toe steekt het jong zijn kop boven het nest uit.

14 mei – Grote Trappen en Kleine Klappen

Om vijf uur op en om half zes, met een brunchpakket, naar de Kleine Hortobágy. We gaan nu dieper

het gebied in. Vanuit een uitkijktoren tussen de lichtgrijze olijfwilgen zien we drie Grote Trappen, waarvan er één baltsend uitbundig pronkt met zijn verenpakket: het lijkt wel of-ie zich binnenstebuiten keert. Ook lopen er Reeën, Rondom jubelen Veldleeuweriken – dat bij enkele vogelaars nostalgische gevoelens oproept over de tijd dat dat in Nederland nog heel gewoon was. Een Hop en Koekoeken klinken in koor. In het hoge gras horen we Kwartels; sommigen zien er later vanuit de auto twee wegschieten. Door onze verrekijkers zien we Bruine en Grauwe Kiekendieven. We rijden terug naar het bosje waar Roodpootvalken in genummerde nesten zitten, lichte vrouwtjes, soms met oranje borst, en donkergrijze mannetjes. Maar er is meer te beleven: Ooievaars op nesten, een Ransuil doet een dutje in één van de bomen. Rob neemt ons mee naar het andere eind van het bosje, waar we een paartje baltsende Kleine Klapeksters zien. De voor dit gebied verplichte gids is met zijn hoofd op een bergje gras een dutje gaan doen. Regelmatig zien mensen een Wielewaal wegschieten. Bovenin een boom zien we een Hop zijn roep uitpersen. De volgende stop is bij een boerderij met veel Ringmussen. Dan gaat het via kronkelende karrensporen naar een nat gedeelte van dit immense gebied. Boven een slootje vliegen twee Witwangsters heen en weer en aan de andere kant wordt een Snor waargenomen. Jos ontdekt een Wielewaal en eindelijk zien we allemaal de gele schoonheid. Verderop zijn plasjes, omzoomd met Gele Lissen, waar een Witoogend wordt ontdekt, alsmede een Dodaars en een Bosruiter. Rob wijst ons op een Knoopkruidparelmoervlinder. In een volgend plasje staan een Grutto en een Steltkluut. We rijden weer verder en zien op een paal een Steenuil zitten.

15 mei – Op elke hoek een Ooievaar

We zijn nu gewend om vroeg op te staan, zodat we ook vandaag bijtijds wakker zijn. Het ontbijt is pas om half negen, zodat we makkelijk nog even kunnen gaan zoeken naar de Grijskopspecht, die Luud alweer gezien heeft. Als we bij de van een wandelmarkering voorziene boom komen, staat Sancia daar al te posten. Even later duiken ook Luud, die 's morgens al om half vijf begint – vandaar zijn extreem hoge score, en Martijn op. We wachten geduldig en dat wordt beloond. Luud ontdekt de specht op een andere boom. Hij vliegt van boom tot boom steeds dichterbij het nest. Durft hij het nest niet in? Voor de zekerheid gunnen we hem zijn rust en gaan terug. Na het ontbijt vertrekken we met onze jonge maar kundige gids Attila Steiner naar de grote Hortobágy, een flinke rit. Tijdens die rit zien we onder meer een juveniele Zearend. Hadden we vanuit de auto al Grote Zilverreigers zien vliegen, bij de ingang van het nationale park Hortobágy miegelt het ervan, net als Lepelaars. De vogels vliegen je om de oren: Tafeleenden, Witoogenden – met die duidelijke witte vleugelvlak, Ralreigers en een Kwak. We lopen door het gebied en zien vóór ons een Hermelijn op het pad. In het riet gilt een Waterral en over ons hoofd vliegt een Pontische Meeuw. We beklimmen even een uitzichttoren van waar we Baardmannetjes horen. We komen bij een wand met nestholten, waar omheen zich Bijeneters ophouden en Oeverwaluwen rondscheren. Verderop kijken we naar een nest met vier Ransuilen. Pa of ma zit er naast. De andere kant op zien we drie Duinpiepers, die in Nederland helaas niet meer broeden. Bij een boerderij met een grote familie koeien beklimmen we een uitzichttoren met zicht op een grote kolonie Grauwe Ganzen. We rijden naar een dorpje in de buurt waar we een andere gids ophalen, Gábor Kovács. Er is een straat met wel 26 ooievaarsnesten, op elke hoek een nestpaal. Grappig om te zien dat onder in die gigantische wagenwielen vaak mussen wonen. De gids brengt ons naar een moerasgebied alwaar we de zeldzame Waterrietzanger zien.

16 mei – De geheimzinnige Kwartelkoning

Vandaag trekken we het Bükkgebergte weer in en stappen in de buurt van de Oeraluil uit. We lopen heel stil naar de plek waar de uil broedt. Rob vindt hem al snel; het vrouwtje vliegt weg, vlak langs ons. Onze groep moet op het pad wachten op een teken van Rob. Na een tijdje wenkt hij ons: het mannetje zit rustig in de buurt van het nest in een boom te suffen. We rijden een heel stuk verder, naar Bükkszentkereszt, één van de drie kernen hier, in de 18e eeuw gesticht door glasblazers. Later vestigden zich hier kolenbranders, die houtskool maakten en nog weer later kalkbranders; zij maakten ongebluste kalk voor het pleisterwerk van de huizen. We vervolgen de weg naar Répáshuta, van waaruit we een dal in wandelen. Eén van de vogels die worden waargenomen is de Withalsvliegenvanger. Vandaag kijken we meer naar de flora: Helleborus, Judaspenning, Gele en Paarse Dovenetel, Sleutelbloem, maar ook volgen we het Landkaartje en het Oranjetipje. In een veld horen we de Kwartelkoning. Hoe we ook speuren vanaf een heuveltje er tegenover, de geheimzinnige vogel laat zich niet zien. We moeten ons tevreden stellen met Roodborsttapuit en Paapje.

17 mei – Nachtwerk

Loes en ik hebben vandaag twee fietsen gehuurd om een tocht te maken over de vulkanische plateaus. Anderen gaan op de vlakte boven het dorp de Keizerarend zoeken, die daar een nest schijnt te hebben en weer anderen brengen een bezoek aan Eger. We fietsen naar Kisgyőr, met een fraai kerkje. We horen in een boom een vogel zingen, maar kunnen hem niet ontdekken. Op het pleintje waar we water tappen zien we een Europese Kanarie, die hetzelfde liedje zingt. Een kilometer buiten het dorp slaan we rechtsaf een veldweg in om door de Csincse-vallei te rijden. Daarna het karrenspoor op: brandnetels, modder en veel plassen. Nu en dan moeten we een stukje lopen. De fietsen worden er niet schoner op. In het dal groeien grote bossen Blauwe Irsissen en we zien ook mooie blauwe klokjes, een clematissoort. 's Avonds wordt een nachtzwaluwx excursie gehouden. We horen twee keer het geluid, als van een oude naaimachine, maar daar blijft het bij. We geven het op, maar horen nog wel Bosuilen roepen in de maanheldere nacht.

18 mei – De laatste avond

Barbara en haar kookster, die ons dagelijks de heerlijkste spijzen voorzetten, dekken de tafels buiten, maar tegen half zeven moeten we vanwege onweer naar binnen. Na het eten spreken Hanny en Margot reisleader Martijn lovend toe en overhandigen hem een in Eger gekocht geschenk. We kijken terug op een meer dan gastvrij verblijf bij Rob en Barbara de Jong. Rob komt met een fles abrikozijnenver aan en het blijft nog lang gezellig.

19 mei – Vertrek

Na een vroeg ontbijt worden de vertrekkende vogelaars met twee auto's weggebracht naar het station, vanwaar ze naar Boedapest reizen. De negen vogelaars die nog een paar dagen blijven zwaaien ze uit. Zij voegen onder meer Blauwborst en Zwarte Wouw aan de lijst toe. De groep die deze dag naar huis vertrekt, geniet bij het vliegveld van Boedapest nog uitgebreid van een groep Siesels – grondeekhoorns – die daar op een grasveld tussen de snelwegen resideren. Samen met Kuifleeuweriken en een Smaragdhagedis maken zij de vier uur wachttijd een stuk draaglijker.

De Big Day van 10 mei 2008

John van der Woude

1. Dodaars	39. Waterral	77. Zwarte Specht	116. Paapje
2. Fuut	40. Kwartelkoning	78. Groene Specht	117. Roodborsttapuit
3. Aalscholver	41. Waterhoen	79. Grijskopspecht	118. Tapuit
4. Dwergaalscholver	42. Meerkoet	80. Kuifleeuwerik	119. Merel
5. Blauwe Reiger	43. Grote Trap	81. Veldleeuwerik	120. Zanglijster
6. Purperreiger	44. Steltkluit	82. Boomleeuwerik	121. Baardman
7. Grote Zilverreiger	45. Kluit	83. Oeverwaluw	122. Staartmees
8. Kleine Zilverreiger	46. Kievit	84. Boerenzwaluw	123. Glanskop
9. Ralreiger	47. Zearend	85. Huiswaluw	124. Zwarte Mees
10. Kwak	48. Grutto	86. Duinpieper	125. Koolmees
11. Roerdomp	49. Groenpootruiter	87. Graspieper	126. Pimpelmees
12. Zwarte Ooievaar	50. Bosruiter	88. Boompieper	127. Boomklever
13. Ooievaar	51. Tureluur	89. Witte Kwikstaart	128. Taigaboomkruiper
14. Lepelaar	52. Kernphaan	90. Gele Kwikstaart	129. Boomkruiper
15. Grauwe Gans	53. Pontische Meeuw	91. Balkankwikstaart	130. Buidelmees
16. Krakeend	54. Kokmeeuw	92. Grote Gele Kwikstaart	131. Wielewaal
17. Wilde Eend	55. Zwarte Stern	93. Winterkoning	132. Grauwe Klauwier
18. Zomertaling	56. Witvleugelstern	94. Krekelzanger	133. Kleine Klapekster
19. Tafeleend	57. Witwangstern	95. Snor	134. Klapekster
20. Witoogeend	- Stadsduif	96. Waterrietzanger	135. Gaai
21. Kuifeend	58. Holenduif	97. Rietzanger	136. Ekster
22. Wespendief	59. Houtduif	98. Kleine Karekiet	137. Kauw
23. Zwarte Wouw	60. Zomertortel	99. Bosrietzanger	138. Roek
24. Slangenarend	61. Turkse Tortel	100. Grote Karekiet	139. Bonte Kraai
25. Bruine Kiekendief	62. Koekoek	101. Spotvogel	140. Raaf
26. Grauwe Kiekendief	63. Bosuil	102. Zwartkop	141. Spreeuw
27. Sperwer	64. Oeraluil	103. Tuinruiter	142. Huismus
28. Havik	65. Steenuil	104. Sperwergrasmus	143. Ringmus
29. Buizerd	66. Ransuil	105. Grasmus	144. Vink
30. Schreeuwarend	67. Nachtzwaluw	106. Braamsluiper	145. Groenling
31. Keizerarend	68. Gierzwaluw	107. Fitis	146. Putter
32. Torenavalk	69. Bijeneter	108. Tjiftjaf	147. Kneu
33. Roodpootvalk	70. Scharrelaar	109. Fluiter	148. Europese Kanarie
34. Boomvalk	71. Hop	110. Gr. Vliegenvanger	149. Appelvink
35. Sakervalk	72. Draaihals	111. Withalsvliegenvanger	150. Geelgors
36. Patrijs	73. Kleine Bonte Specht	112. Roodborst	151. Grijze Gors
37. Kwartel	74. Middelste Bonte Specht	113. Nachtegaal	152. Rietgors
- Fazant	75. Grote Bonte Specht	114. Blauwborst	153. Grauwe Gors
38. Kraanvogel	76. Syrische Bonte Specht	115. Zwarte Roodstaart	

Eenpersoonswaarnemingen.

- 154. Porseleinhoen (Borsodi-Mezöség)
- 155. Wulp (Borsodi-Mezöség)
- 156. Visdief (boven het Tisza-meer)
- 157. Sprinkhaanzanger
- 158. Goudhaan (Farm Lator)

Ook dit jaar hield de Vogelwerkgroep Amsterdam een Big Day, een dag waarop verschillende teams zoveel mogelijk vogelsoorten proberen waar te nemen binnen de regio Groot-Amsterdam. Dat was op zich al een genoegen, en zeker met het mooie weer van deze zonovergoten zaterdag; de schaduwtemperatuur in de omgeving van Amsterdam bereikte maar liefst 26 graden Celsius. Bovendien was er de uitdaging om het bestaande record te breken. Dat is in 2007 met 128 soorten gevestigd door het team bestaande uit Wim van der Schot, Jan Mulder, Jacob Garvelink en Jeroen Drijver.

Drie van de vier deelnemers van team 1 nabij de Erasmusgracht (Geelpootmeeuw); v.l.n.r. André van Loon, Bernard Oosterbaan en Ruud Altenburg

FOTO: JOHN VAN DER WOUDE

Serieuze deelname aan een Big Day vergt dan ook enige voorbereiding. Vooral de vraag "waar zitten de moeilijke soorten dit jaar" speelt een rol. De laatste weken voor de Big Day is het dus een kwestie van goed meelesen op het Amsterdams VogelNet, checken van Waarneming.nl, zelf op pad gaan en contacten leggen met niet-deelnemende vogelaars die goed thuis zijn in bepaalde gebieden. Daarnaast is het belangrijk om de route zo slim mogelijk in te delen, om bijvoorbeeld de kostbare ochtenduren zoveel mogelijk op plekken door te brengen waar het later op de dag lastiger vogelen is. Doorgewinterde Big Day-ers zullen bovendien met hun team willen afspreken hoeveel tijd ze per gebied reserveren, om te voorkomen dat je ergens te lang blijft hangen om 'die ene soort' toch nog te vinden, en daardoor niet meer toekomt aan een aantal andere gebieden. Zodoende lijkt het misschien een zeer serieuze aangelegenheid, maar de dag zelf is natuurlijk gewoon een leuke dag vogelen in teamverband. De teamspirit komt er in alle vroegte al goed in met een opmerking als "ja, die soort kun je maar beter alvast hebben, je weet maar nooit" als iemand de eerste Spreeuw meldt. Ook is het grappig als je samen met een ander team bij het uitkijkpunt van het Landje van Geijssel staat en je ontdekt een verre Zomertaling en moet dat aan je teamgenoten duidelijk maken, maar je wilt eigenlijk niet dat iemand van het andere team het ook hoort.

Dit jaar was de Big Day op 10 mei, een goed tijdstip om behalve alle overzomerende vogels ook nog vele doortrekkers te kunnen waarnemen. Er waren drie teams aangemeld maar door enkele afzeggingen zijn twee teams samengevoegd tot één (team 2). Team 1 bestond uit Edial Dekker, Frank van Groen en Jip Louwe Kooijmans. Team 2 bestond uit Ruud Altenburg, André van Loon, Bernard Oosterbaan en John van der Woude. Beide teams verplaatsten zich per auto, en team 2 op sommige plekken, zoals het Amsterdamse Bos, ook per fiets. Geen van beide teams heeft echter het gehele